

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS INTEGRACIJOS Į
EUROPOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMAS ĮSTATYMO NR. XI-2052
PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS
ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 20, 67, 68, 69, 71 IR 72 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 80
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymo Nr. XI-2052 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) rengimą paskatino šios priežastys:

- Lietuvos Respublikos Seimas 2018 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. XIII-1288 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtino atnaujintą Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją, kurioje nurodyta, kad strateginis valstybės tikslas elektros energetikos srityje – Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema, šį tikslą įgyvendinant iki 2025 metų;

- Europos Sąjungos energetikos strategijoje yra akcentuojamas Baltijos šalių energijos tiekimo saugumo klausimas, susijęs su elektros energijos tinklo veikimo priklausomybe nuo išorės operatoriaus;

- Baltijos šalys, Lenkijos Respublika ir Europos Komisija 2018 m. birželio 28 d. pasirašė politinį susitarimą dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais per Lenkijos Respubliką;

- tinkamai įgyvendinti 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003 (OL 2009 L 211, p. 15), 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (OL 2009 L 211, p. 55), ir 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (OL 2011 L 326, p. 1) reikalavimus dėl Europos Sąjungos valstybių narių elektros energetikos sistemų ir elektros energijos rinkų organizavimo ir integracijos galima tik sujungus Lietuvos Respublikos ir kitų Baltijos šalių elektros energetikos sistemas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu;

- Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP) aukšto lygio grupė 2018 m. rugsėjo 14 d. priėmė sprendimą dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais scenarijaus įgyvendinimo, kuriuo pritarta techniniam sinchronizavimo scenarijui.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymas (toliau – Įstatymas) Seime buvo priimtas 2012 m. birželio 12 d. Nuo tada vykdamas Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projektą (toliau – elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas) įvyko svarbus proveržis, t. y. buvo įrengtos ir 2015 m. pradėtos eksploatuoti elektros jungiamosios linijos su Lenkijos Respublika – *LitPol Link* ir Švedijos Karalyste – *NordBalt*, sukurta regioninės Baltijos valstybių elektros rinka, su Latvija, Estija, Lenkija ir Europos Komisija pasirašytas politinis susitarimas ir patvirtinti kiti reikalingi sprendimai dėl elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo konkretaus būdo ir termino.

Įvertinant įvykusius kokybinius pokyčius, sudarytus tarpvalstybinius susitarimus ir planuojant kitus elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto etapus, galiojanti Įstatymo redakcija nesudaro pakankamų teisinių prielaidų, reikalingų elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto tinkamam įgyvendinimui, kaip tai numato ir reikalauja galiojanti Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija.

Kartu su Įstatymo projektu parengti šie lydimieji įstatymų projektai:

- 1) Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 2, 20, 67, 68, 69, 71 ir 72 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – EEĮ projektas);
- 2) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 80 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – CPK projektas).

Įstatymo projektu ir lydimaisiais įstatymų projektais siekiama sudaryti tinkamas sąlygas ir užtikrinti sklandžią Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos desinchronizaciją nuo Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių elektros energetikos sistemos (toliau – IPS / UPS sistema) ir Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimą su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu iki 2025 m. Šiam tikslui pasiekti Įstatymo projekte ir lydimuosiuose įstatymų projektuose numatyta:

- elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui suteikti ypatingos valstybinės svarbos projekto statusą; elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto pripažinimas ypatingos valstybinės svarbos projektu užtikrintų spartesnę ir efektyvesnę šio projekto įgyvendinimą, leistų priimti su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimu susijusius sprendimus per įmanomai trumpiausius terminus, įskaitant ir spartesnę planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo, teritorijų planavimo, žemės paėmimo visuomenės poreikiams ir projektavimo procedūrų atlikimą, sumažintų teritorijų planavimo proceso sustabdymo rizikas ir suteiktų galimybę parinkti optimalias, elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti reikalingų elektros linijų tiesimo trasas;
- nustatyti elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto organizacines sąlygas;
- nustatyti elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo finansavimo sąlygas;
- nustatyti Lietuvos elektros energetikos sistemos desinchronizavimo nuo IPS / UPS sistemos būtinąsias sąlygas;
- sudaryti sąlygas sparčiau vykdyti teritorijų planavimo procedūras, nustatyti servitutus, atlikti poveikio aplinkai vertinimo procedūras (išskyrus visuomenės informavimo procedūras), numatant trumpesnius kompetentingų institucijų leidimų išdavimo, pateiktų projektų derinimo ir kitus procedūrinius terminus, taip pat specialų reguliavimą, susijusį su teritorijų planavimo dokumentų rengimu ir servitutų nustatymu;
- įtvirtinti efektyvų galimų ginčų nagrinėjimą, siekiant suvaldyti su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo terminais susijusias rizikas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projektų iniciatorė – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija.

Projektą parengė Energetikos ministerijos Elektros ūkio skyrius (skyriaus vedėja Justina Ratkevičiūtė, tel. (8 5) 203 4472, papild. 1, el. p. justina.ratkeviciute@enmin.lt, tiesioginis rengėjas – patarėjas Gediminas Karalius, tel. (8 5) 203 4472, papild. 2, el. p. gediminas.karalius@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje įtvirtinta, kad strateginis valstybės tikslas elektros energetikos srityje – Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema per Lenkijos Respublikos elektros energetikos sistemą, šį tikslą įgyvendinant iki 2025 m.

Įstatyme nurodytas elektros energetikos sistemų sinchronizacijos įgyvendinimo terminas – 2020 m., tačiau tai neatitinka sudarytų naujausių tarpvalstybinių susitarimų ir Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos nuostatų, kurios patvirtintos įvertinant objektyvias faktines aplinkybes, susijusias su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo perspektyvomis. Įstatyme nustatytuose integracijos etapuose nurodyti jau įgyvendinti strateginiai elektros energetikos sektoriaus projektai (pastatytos ir eksploatuojamos *LitPol Link* bei *NordBalt* jungiamosios linijos, sukurta regioninė Baltijos valstybių elektros energijos rinka), kurie yra tik dalis

projektų, reikalingų Lietuvos energetikos sistemos sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu.

Šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose nėra reglamentuotas Lietuvos elektros energetikos sistemos pasirengimas iki elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo dirbti atskirai nuo IPS / UPS sistemos. Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos 42.1.2 papunktyje numatyta, kad vienas iš pagrindinių uždavinių, siekiant tinkamai pasirengti elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimui, yra dalyvavimas atliekant Lietuvos, Latvijos ir Estijos izoliuoto elektros energetikos sistemų darbo bandymą. Izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo atlikimas taip pat yra numatytas ir Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projekto koncepcijos ir projekto įgyvendinimo strateginėse kryptyse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 449 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projekto koncepcijos ir projekto įgyvendinimo strateginių kryptių patvirtinimo“, elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo orientaciniame plane Nr. 7 ir Būtinųjų priemonių, skirtų apsisaugoti nuo nesaugios branduolinės elektrinės, kuri yra statoma Baltarusijos Respublikoje ir kuri kelia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai, įgyvendinimo veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 739 „Dėl Būtinųjų priemonių, skirtų apsisaugoti nuo nesaugios branduolinės elektrinės, kuri yra statoma Baltarusijos Respublikoje ir kuri kelia grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai, įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“, 3.2 papunktyje. Pažymėtina, kad nei Įstatyme, nei kituose teisės aktuose nėra apibrėžti izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo atlikimo kriterijai, sąlygos ir atsakomybės. Atsižvelgiant į tai, kad šio bandymo metu Lietuvos elektros energetikos sistema laikinai veiks nepriklausomai nuo Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos energetikos sistemų, įstatymo lygmeniu, be kita ko, yra būtina nustatyti Lietuvos Respublikos elektros perdavimo sistemos operatoriaus (toliau – operatorius) ir elektros tinklų naudotojų pareigas šiuo laikotarpiu.

Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje yra nurodyta, kad Lietuvos elektros energetikos sistemos atsijungimas nuo darbo sinchroniniu režimu su IPS / UPS sistema ir elektros energetikos sistemos elektros energetikos sistemų sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema energetinio saugumo užtikrinimo ir palaikymo požiūriu yra būtini. Tačiau šiuo metu teisės aktuose nėra reglamentuotos nuo elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto neatsiejamos Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos būtinios sąlygos ir tai, kaip bus atliekama desinchronizacija nuo Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos energetikos sistemų.

Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas teritorijų planavimo, servitutų nustatymo, poveikio aplinkai vertinimo srityse nėra pakankamas, kad užtikrintų elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto operatyvų įgyvendinimą. Minėtas sritis reglamentuojantys teisės aktai nustato pakankamai ilgus procedūrinius terminus, per kuriuos skirtingos valstybės ir savivaldybių institucijos gali priimti projektui įgyvendinti reikiamus sprendimus, suderinimus ir atlikti kitus veiksmus.

Be to, šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme nėra aiškiai reglamentuoti valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumento (t. y. dokumento, kuris turės būti rengiamas įgyvendinant elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą) rengimo finansavimo klausimai, o inicijavimas visai nenumatytas, todėl Įstatyme numatoma, kad projektų rengimą inicijuoja ir finansuoja operatorius. Pastarojo teisinio reguliavimo neapibrėžtumo pašalinimas prisidėtų prie sklandaus elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui reikalingos perdavimo tinklų infrastruktūros sukūrimo.

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) 23 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad perdavimo sistemos operatorius yra atsakingas už elektros energetikos sistemos darbo stabilumą ir patikimumą, nacionalinės balansavimo funkcijos atlikimą Lietuvos Respublikos

teritorijoje ir sisteminių paslaugų teikimą. Galimybės perdavimo sistemos operatoriui užtikrinti elektros energetikos sistemos darbo stabilumą ir patikimumą priklauso nuo elektros energijos gamybos pajėgumų kiekio ir prieinamumo užtikrinimo. Tam, kad būtų galima tinkamai numatyti ir suplanuoti priemones, reikalingas elektros energetikos sistemos saugiam ir patikimam darbui užtikrinti, būtina iš anksto turėti informaciją apie veiksmus, kurie gali turėti esminės įtakos elektros energetikos sistemos veikimui, ir galimybes užsitikrinti elektros energijos gamybos pajėgumus, būtinus elektros energetikos sistemos darbo stabilumui ir patikimumui užtikrinti. Atsižvelgiant į tai, EEĮ siūloma nustatyti mechanizmą, kuris užtikrintų šias galimybes.

EEĮ 75 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad tinklų operatoriai, sudarę sutartis su žemės savininkais dėl žemės servitutų nustatymo elektros tinklams įrengti tinklų operatoriams nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais nepriklausančioje žemėje, žemės savininkams išmoka vienkartinės kompensacijas nuostoliams dėl servituto nustatymo atlyginti, kurių maksimalus dydis yra apskaičiuojamas pagal Vyriausybės patvirtintą metodiką. Vyriausybė 2018 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. 725 „Dėl Maksimalaus dydžio vienkartinės kompensacijos, mokamos už naudojimąsi įstatymu ar sutartimi tinklų operatorių naudai nustatyto žemės servitutu, nustatymo metodikos patvirtinimo“ patvirtino Maksimalaus dydžio vienkartinės kompensacijos, mokamos už naudojimąsi įstatymu ar sutartimi tinklų operatorių naudai nustatyto žemės servitutu, nustatymo metodiką (toliau – Metodika), kurioje nustatyta, kad maksimali galima kompensacija yra apskaičiuojama taip pat, kaip ir kompensacija už naudojimąsi administraciniu aktu nustatyto žemės servitutu pagal Vienkartinės ar periodinės kompensacijos, mokamos už naudojimąsi administraciniu aktu nustatyto žemės servitutu, tarnaujančiojo daikto savininkui ar valstybinės žemės patikėtiniui apskaičiavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 2 d. nutarimu Nr. 1541 „Dėl Vienkartinės ar periodinės kompensacijos, mokamos už naudojimąsi administraciniu aktu nustatyto žemės servitutu, tarnaujančiojo daikto savininkui ar valstybinės žemės patikėtiniui apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“. Taigi, kompensacijos apskaičiavimas ir dydis abiem servituto nustatymo atvejais yra analogiškas, tačiau servitutų nustatymas administraciniu aktu leistų operatyviau atlikti reikiamas procedūras ir sumažinti rizikas dėl elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto neįgyvendinimo laiku.

EEĮ reglamentuotas operatoriaus atsakomybės ribojimas tik bendrais atvejais, t. y. EEĮ 71 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad elektros energijos persiuntimas vartotojams gali būti laikinai nutrauktas nesant vartotojų kaltės tik siekiant apsaugoti visuomenės interesus, tarp jų Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją energetikos padėtį, arba atliekant naujų vartotojų prijungimo ar elektros tinklų priežiūros darbus. Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121 „Dėl Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygas ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 5.1–5.3 papunkčiuose numatomi tam tikri atvejai, kuomet, siekiant užtikrinti svarbius visuomenės interesus, elektros energijos persiuntimas vartotojui gali būti nutraukiamas ar apribotas. Remiantis minėto aprašo 29 punktu, tokiais atvejais operatorius neatlygina vartotojui patirtų nuostolių, kai jam elektros energijos persiuntimas nutraukiamas arba apribojamas. Vis dėlto šių teisinių santykių kontekste teisės aktuose nėra aptariamų izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo situacijos ir su jomis susiję galimi neigiami padariniai, dėl to Įstatymo projekte ši situacija yra aiškiai apibrėžiama.

Pagal Įstatymo 6 straipsnio 3 dalį, elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti numatytas finansavimas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšomis, taip pat gali būti naudojamos Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos ir kitos teisėtai gautos lėšos.

4. Įstatymų projektuose siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Dėl Įstatymo projekto

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 1 straipsnyje patikslinta Įstatymo paskirtis, nurodant, kad sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais turi būti aptartos ir desinchronizavimo nuo IPS / UPS sistemos ir elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo sąlygos ir principai.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 2 straipsnyje Įstatymas papildomas šiuo metu galiojančiuose energetikos sektoriaus teisės aktuose neapibrėžtomis sąvokomis, susijusiomis su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo specialiuoju reguliavimu: „izoliuotas elektros energetikos sistemos darbas“, „elektros energetikos sistemų sinchronizacija“, „izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymas“, „elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas“, „elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto inžinerinės infrastruktūros vystymo planai“. Taip pat atsisakoma aktualumą praradusių sąvokų „elektros jungtys“, „nauja regioninė branduolinė (atominė) elektrinė“.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 3 straipsnyje išvardijami pagrindiniai šio įstatymo tikslai ir atsisakoma neaktualių Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas etapų.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinama, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais yra visuomenės viešasis interesas, kuriuo siekiama strateginio valstybės tikslo – Lietuvos Respublikos energetinės nepriklausomybės užtikrinimo. Taip pat įstatymo lygmeniu įtvirtinama, kad elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas bus vykdomas per Lenkijos Respublikos elektros energetikos sistemą, numatant galutinį elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo terminą – 2025 m. Šis terminas nurodytas atsižvelgiant į: (i) Baltijos energijos rinkų jungčių planą (BEMIP), kuriame nurodytas vienas iš esminių tikslų – Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu iki 2025 m.; ir į (ii) Baltijos šalių, Lenkijos Respublikos ir Europos Komisijos 2018 m. birželio 28 d. pasirašytą politinį susitarimą dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais per Lenkijos Respubliką.

Siekiant sklandžiai ir laiku įgyvendinti elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą, elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui Įstatymo projektu siūloma suteikti ypatingos valstybinės svarbos projekto statusą, kuris leistų sumažinti ginčų tikimybę minėto projekto vystymo metu, taip sumažinant prielaidas, lėtinančias projekto vystymą.

Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnio 1 dalis numato, kad Vyriausybės teikimu Seimas minėto įstatymo nustatyta tvarka ypatingos valstybinės svarbos projektais pripažįsta valstybei svarbius ekonominius ar strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčius energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektus. Pažymėtina, kad Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos 1.2.1 papunktyje įtvirtinta, kad Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacija su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema yra strateginis šalies saugumo prioritetasis, be to, minėtos strategijos 4 punkte elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas pripažintas ir patvirtintas strateginiu valstybės tikslu elektros energetikos srityje. Taigi, Seimas, patvirtindamas Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją, jau pripažino elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui.

Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės institucija, inicijuojanti projekto pripažinimą ypatingos valstybinės svarbos projektu, turi pateikti Vyriausybei parengtą projekto galimybių studiją, kurioje būtų pateikta išsami numatomo įgyvendinti projekto analizė techniniu, finansiniu ir ekonominiu požiūriais. Yra atliktos šios studijos, susijusios su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektu: Baltijos valstybių integracijos į Europos Sąjungos vidaus elektros rinką

studija, Galimų jungčių įrengimo galimybių studija (*Gothia Power* studija), Baltijos šalių elektros energetikos sistemų integravimo į Europos Sąjungos elektros perdavimo sistemas studija, Techninė ir ekonominė analizė (JRC Studija), Baltijos šalių elektros energetikos sistemos pasirengimo izoliuoto darbo bandymui studija, Baltijos šalių sinchroninio sujungimo su kontinentinės Europos tinklais dinaminio stabilumo studija, Baltijos šalių sinchroninio sujungimo su kontinentinės Europos tinklais dažnio stabilumo studija, apie kurias informacija periodiškai buvo teikiama Vyriausybei.

Pažymėtina, kad Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnio 2 dalis numato, kad Seimas projektą pripažįsta ypatingos valstybinės svarbos projektu priimdamas nutarimą arba įstatymą. Todėl teikiamu Įstatymo projektu siūlant elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą pripažinti ypatingos valstybinės svarbos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčiu projektu yra laikomasi Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo reikalavimų. Visais kitais atvejais, remiantis *lex specialis* principu, Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo nuostatos taikytinos tiek, kiek jos neprieštaruja Įstatymo projektu teikiamo Įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje numatytam specialiajam reguliavimui.

Elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą sudaro atskiri energetikos infrastruktūros projektai, kuriuos įgyvendinus bus užtikrintas elektros energetikos sistemos patikimumas ir saugumas, taip pat būtinos techninės sąlygos veikti sinchroniniu režimu su kontinentinės Europos elektros tinklais.

Šiuo metu yra žinoma, kad elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą sudarys šie energetikos infrastruktūros projektai:

- pagal 2018 m. rugsėjo 14 d. Baltijos energijos rinkos jungčių plano aukšto lygio grupės (BEMIP HLG) patvirtintą scenarijų elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimas galimas per jūrinę aukštos įtampos nuolatinės srovės (HVDC) kabelio jungtį su Lenkijos elektros sistema. Šiuo pagrindu inicijuotas ir įgyvendinamas projektas „Harmony Link“, nuolatinės srovės kabelių linijos ir Darbėnų keitiklių stoties statyba;

siekiant integruoti naują tarpsisteminę nuolatinės srovės jungtį su Lenkijos elektros sistema, reikalingi esamų elektros tinklų plėtros projektai, kurie yra būtina priemonė sinchronizuojant Baltijos elektros sistemą su kontinentinės Europos elektros tinklais, pvz., 330 kV elektros perdavimo linijos Bitėnai–Darbėnai statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–Neris statyba, 330 kV Mūšos skirstyklos statyba, 330 kV Darbėnų skirstyklos statyba, LitPol Link jungties išplėtimo projektas ir kt.;

- infrastruktūros projektai, kuriais įgyvendinami inžineriniai sprendimai dėl šiaurinės Lietuvos dalies elektros perdavimo tinklo plėtros ir pasirengimo sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos elektros tinklais (šiuo metu dar derinami);

kiti infrastruktūros projektai, kuriais bus įgyvendintos kitos būtinos techninės sąlygos prisijungimui, atsiradusios po prisijungimo prie kontinentinės Europos elektros tinklų sutarties pasirašymo.

Kai minėtiems energetikos infrastruktūros projektams, sudarantiems elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą, bus reikalingos teritorijų planavimo procedūros, šios procedūros, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 23 straipsnio 2 dalimi, pradedamos tik Vyriausybei priėmus nutarimą.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 5 straipsnyje patikslintos Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu būtinosios sąlygos, atsisakant aktualumą praradusių sąlygų ir papildant naujomis aktualiomis sąlygomis.

Europos regioninės grupės (RGCE) pateiktų prisijungimo prie kontinentinės Europos elektros tinklų sąlygų įgyvendinimas yra būtina sąlyga, siekiant užtikrinti stabilų ir patikimą Baltijos energetikos sistemos darbą su kontinentinės Europos elektros tinklais. Pažymėtina, kad Baltijos energetikos sistemos jungiamos prie kitos sinchroninės zonos, kurioje galioja skirtingi sistemos

valdymo, planavimo, avarių likvidavimo principai, palyginti su šiuo metu Baltijos energetikos sistemoms galiojančiais BRELL susitarime nustatytais principais. 5 straipsnio 2 punktą nustato, kad turi būti įgyvendintos RGCE sąlygos, minėto straipsnio 5 punktą nustato operatoriaus teisę (pareigą) nustatyti generacijos poreikį, kurio būtinumas bus nustatytas remiantis 2 punkto sąlygomis (kurios tiesiogiai nenustato generacijos poreikio, o apibrėžia sistemos valdymo reikalavimus). 5 straipsnio 6 punktą nustato operatoriaus teisę (pareigą) nustatyti patikimumo užtikrinimo reikalavimus visiems tinklų naudotojams remiantis 2 punkto sąlygomis (kurios tiesiogiai nenustato reikalavimų visiems tinklų naudotojams, o apibrėžia sistemos valdymo ir atstatymo reikalavimus).

Taip pat stabiliam ir patikimam Baltijos energetikos sistemos darbui su kontinentinės Europos elektros tinklais būtina įgyvendinti ir tinklo kodeksus (Europos Sąjungos reglamentus):

- 2016 m. balandžio 14 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/631 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi generatorių prijungimo prie elektros energijos tinklo reikalavimai;
- 2016 m. rugpjūčio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/1388 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi apkrovos prijungimo reikalavimai;
- 2016 m. rugpjūčio 26 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/1447 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi aukštosios įtampos nuolatinės srovės sistemų ir nuolatinės srovės linija jungiamų elektros jėgainių parko modulių prijungimo prie tinklo reikalavimai;
- 2015 m. liepos 24 d. Komisijos reglamentas (ES) 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės;
- 2016 m. rugsėjo 26 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/1719, kuriuo nustatomos prognozuojamo pralaidumo paskirstymo gairės;
- 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės;
- 2017 m. rugpjūčio 2 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės;
- 2017 m. lapkričio 24 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarių šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai.

Be to, pažymėtina, kad šiame straipsnyje įvardinti susitarimai bus reikalingi tik operatoriams (pagal 5 straipsnio 3 punktą susitarimas turi būti tarp Lenkijos ir Lietuvos operatorių; pagal 5 straipsnio 4 punktą susitarimas turi būti tarp Lietuvos, Estijos, Suomijos ir Švedijos operatorių; 5 straipsnio 10 punktą nustato operatoriaus teisę ir pareigą susitarti su Latvijos ir Estijos operatoriais dėl sistemos valdymo sąlygų).

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 6 straipsnyje naujai reglamentuojamos Įstatymo paskirtyje ir tiksluose nurodytos Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos būtiniosios sąlygos. Elektros energetikos sistemų sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais projekto įgyvendinimas yra neatsiejamas nuo desinchronizacijos nuo IPS / UPS sistemos. Kartu su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektu norint atlikti desinchronizavimą nuo IPS / UPS sistemos (Rusijos Federacijos, įskaitant Kaliningrado sritį, ir Baltarusijos Respublikos elektros energetikos sistemų) turės būti nutrauktas Baltarusijos, Rusijos, Estijos, Lietuvos ir Latvijos (BRELL) susitarimas vadovaujantis Lietuvos Respublikos būtinųjų priemonių, skirtų apsisaugoti nuo trečiųjų šalių nesaugių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių, įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytais sąlygomis.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 7 straipsnyje reglamentuojamas izoliuotas elektros energetikos sistemos darbas, kuris reikalingas siekiant užtikrinti elektros energetikos sistemos stabilų darbą avariniais atvejais atsijungus nuo kontinentinės Europos elektros tinklų. Šio reglamentavimo būtinybę lemia tai, kad izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo tikimybė veikiant sinchroniškai su kontinentinės Europos elektros tinklais padidės, nes sinchroninis darbas su kontinentinės Europos elektros tinklais bus užtikrinamas tik per vieną dvigrandę sinchroninę liniją.

Įstatymo projekte viena iš būtinųjų sąlygų numatytas izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymas, kurį atlikus bus galima įvertinti būtinas technines ir organizacines priemones ruošiantis elektros energetikos sistemų sinchronizacijai su kontinentinės Europos elektros tinklais ir

siekiant atitikti Europos Sąjungos teisės aktų, įskaitant tinklų kodeksų, reikalavimus. Ruošiantis izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymui, būtina įvertinti elektros energetikos sistemos balansus (minimalią elektros energijos gamybą, reikalingą suvartojimui bei galios rezervų užtikrinimui), galimų sutrikimų totalios ar dalinės sisteminės avarijos pasekmės ir parengti prevencines priemones galimoms rizikoms suvaldyti.

Pagal Įstatymo projekto 7 straipsnio 4 dalį, operatorius privalo imtis visų reikiamų priemonių, kad būtų išvengta elektros energijos tiekimo sutrikimų tinklų naudotojams izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo metu. Tačiau Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos 42.1.2 papunktyje numatyta, kad izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo metu tam tikros pareigos numatomos ne tik operatoriui, bet ir sistemos naudotojams, t. y. bandymo metu elektros energetikos sistemos naudotojai turi atsakingai vykdyti nustatytas bandymo sąlygas. Dėl to Įstatymo projekte numatyta, kad siekiant sumažinti galimus tinklų naudotojų nuostolius Baltijos šalių izoliuoto elektros energetikos sistemų darbo bandymo metu tinklų naudotojai turi būti pasirengę galimiems elektros tiekimo sutrikimams ar būti įsidieę technines priemones, reikalingas technologiniams procesams saugiai sustabdyti ir galimiems nuostoliams išvengti ar maksimaliai juos sumažinti.

Įstatymu reguliuojamų visuomeninių santykių svarba ir operatoriui valstybės deleguoto elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo sudėtingumas lemia būtinybę numatyti, kad subjektų patirti neigiami padariniai nėra kompensuojami, jeigu jie atsiranda dėl aplinkybių, kurios prieš pradedant izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymą nebuvo ir negalėjo būti numatytos, o taip pat jų nebuvo galima išvengti, kontroliuoti bei pašalinti. Ypatingą tokio reguliavimo poreikį, be kita ko, lemia tai, kad: (i) ši pareiga bus vykdoma tenkinant svarbius visuomenės interesus – siekiant užtikrinti saugų ir patikimą elektros energetikos sistemos veikimą ateityje; (ii) izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo metu galimos įvairios situacijos ir susijusios pasekmės, kurios gali būti lemiamos aplinkybių, kurių operatorius, tikėtina, kad negalės nei numatyti arba išvengti, nei kuriomis nors priemonėmis pašalinti, taip pat įtakos gali turėti trečiųjų asmenų (šalių) veikla ar tam tikri sprendimai gali būti priimami esant būtinojo reikalingumo aplinkybėms; (iii) Įstatymo projektu reglamentuojamas izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymas nėra operatoriaus įprasta veikla, tačiau šis bandymas yra būtinoji sąlyga elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti. Atsižvelgiant į tokias aplinkybes, su izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymo pareigos vykdymu susijusios rizikos turi būti atitinkamai paskirstomos, atsižvelgiant į naudą, kurią visuomenei.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 8 straipsnyje numatytas specialus reglamentavimas teritorijų planavimo dokumentų, reikalingų elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui tinkamai įgyvendinti, rengimo srityje. Šiame straipsnyje numatyta operatoriaus planavimo iniciatyvos teisė. Operatorius teiks Energetikos ministerijai, t. y. planavimo organizatoriui, pasiūlymus dėl konkrečių specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo, keitimo ar koregavimo ir finansavimo. Priėmus sprendimą rengti siūlomą teritorijų planavimo dokumentą Energetikos ministerija su operatoriumi sudarys sutartį, numatančią konkretaus teritorijų planavimo dokumento rengimą, keitimą ar koregavimą ir finansavimą. Papildomai siūloma įtvirtinti galimybę planavimo organizatoriui įgalioti (pavesti) (pvz., minėta sutartimi) operatoriui atlikti dalį Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme reglamentuotų specialiojo planavimo procedūrų ir (ar) jas finansuoti. Ši nuostata svarbi siekiant užtikrinti efektyvų elektros energetikos sistemų projektui įgyvendinti reikalingų teritorijų planavimo procesą. Konkretūs įgaliojimai operatoriui būtų nustatyti pagal poreikį, Energetikos ministerija visais atvejais liktų planavimo organizatore.

Numatyta planavimo iniciatyvos teisė sudarys sąlygas spartesniam projekto įgyvendinimui, t. y. operatoriui bus įtvirtinta teisė inicijuoti valstybės lygmens planavimą ir sutarti dėl specialiojo teritorijų planavimo dokumento rengėjo pasirinkimo ir jo finansavimo. Pažymėtina, kad teritorijų planavimo veiklai gali būti skiriama Europos Sąjungos parama (Europos infrastruktūros tinklų priemonės lėšos), o Europos Sąjungos finansuojamų projektų įgyvendinimas ir apmokėjimo organizavimas numatytas pasitelkiant operatorių.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 9 straipsnyje reglamentuojamas žemės suteikimas elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą sudarančių elektros energetikos sistemos infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimui. Elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti numatoma taikyti Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymą. Minėtame įstatyme numatytos žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros užtikrins spartų ir efektyvų žemės paėmimo visuomenės poreikiams procesą, sudarys sąlygas paaimti visuomenės poreikiams reikalingą žemę per racionalius terminus. Pažymėtina, kad preliminarieji elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti reikės apie 20 ha žemės, kuriai turės būti taikoma žemės paėmimo visuomenės poreikiams tvarka.

Įstatymo projekto 9 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad servitutai, reikalingi elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti, bus nustatomi administraciniu aktu Žemės įstatymo nustatyta tvarka. Kadangi pagal Metodiką maksimali galima kompensacija už sutartimi nustatytą servitutą yra apskaičiuojama taip pat, kaip ir kompensacija už naudojimąsi administraciniu aktu nustatytu žemės servitutu, todėl, siekiant teisinio aiškumo, siūloma įtvirtinti, kad servitutai bus nustatomi tik administraciniais aktais. Pažymėtina, kad servitutų nustatymą administraciniu aktu vykdytų Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, kuriai teisės aktuose nustatyta tvarka yra priskirta tokia funkcija, ir tokiu būdu būtų operatyviau atliktos reikiamos procedūros ir sumažėtų rizika dėl elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto neįgyvendinimo laiku.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 10 straipsnyje numatytas elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui reikalingų su teritorijų planavimu, statyba, servitutų nustatymu ir planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimu susijusių administracinių procedūrų, paslaugų ir individualių aktų priėmimas prioriteto tvarka per įmanomai trumpiausius terminus. Kadangi elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas turi būti įgyvendintas iki 2025 m., būtina ne tik supaprastinti teritorijų planavimo procedūras, bet ir numatyti įmanomai trumpiausius terminus, per kuriuos tam tikros valstybės institucijos turi priimti atitinkamus sprendimus. Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą teritorijų planavimo proceso procedūros, susijusios su būtinų valstybės, savivaldybės institucijų sprendimų priėmimu (derinimo, tikrinimo, tvirtinimo), taip pat viešinimu užtrunka apie vienus metus. Įstatyme numatyta, kad elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektui įgyvendinti rengiami teritorijų planavimo dokumentai turi būti išnagrinėti ir išvada dėl jų pateikta per 10 darbo dienų, taip pat dokumentai turi būti patikrinti ir patikrinimo aktas pateiktas per 10 darbo dienų, terminus skaičiuojant nuo planavimo organizatoriaus atitinkamo prašymo pateikimo dienos. Įstatymo projekte siūlomi terminai turėtų paskatinti veiksmingiau apibrėžti ir vykdyti teritorijų planavimo procedūras ir užtikrinti aukštus aplinkos apsaugos standartus ir visuomenės teisę dalyvauti svarstant elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 11 straipsnyje numatyta, kad elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas finansuojamas operatoriaus ir (ar) Europos Sąjungos fondų lėšomis, gautomis subsidijomis, dotacijomis ar joms prilygintoms lėšomis. Taip pat numatyta, kad Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija operatoriaus patirtas elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto sąnaudas įtraukia į perdavimo paslaugų kainą. Įstatymo projektu atsisakoma Įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nurodyto reglamentavimo, kad elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimas finansuojamas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšomis.

Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 12 straipsnyje numatoma, kad operatorius turės nustatyti Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu ir sistemos atsijungimo nuo IPS / UPS sistemos būtinųjų sąlygų įgyvendinimo veiksmų planą. Taip pat praplečiamos nacionalinio ir regioninio bendradarbiavimo nuostatos. Elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas yra visos valstybės strateginis tikslas, kurį įgyvendinant privalo dalyvauti visi suinteresuoti subjektai: valstybės ir savivaldybių institucijos, tinklų operatoriai, taip pat kitos įmonės, įstaigos ir organizacijos ir kiti tinklų naudotojai.

Ginčai, susiję su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimu, gali

stabdyti šio strateginio projekto įgyvendinimą, jį užvilinti, sukeliant itin dideles neigiamas pasekmes visam elektros energetikos sektoriui ir jo dalyviams. Todėl, siekiant užtikrinti operatyvų ir efektyvų ginčų, susijusių su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimu, sprendimą ir siekiant išvengti dėl jų nagrinėjimo galinčių kilti neigiamų pasekmių, *Įstatymo projekte nauja redakcija išdėstyto Įstatymo 13 straipsnyje* numatomos specialios sąlygos ir (ar) terminai administracinėms, viešųjų pirkimų byloms ir byloms dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams nagrinėti, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatyme ir Civilinio proceso kodekse numatytas galimybes kitais įstatymais nustatyti specialiąsias ginčų nagrinėjimo sąlygas.

Dėl EEĮ projekto

EEĮ projekto 2 ir 3 straipsniuose siūlomi EEĮ 20 straipsnio papildymai atsižvelgiant į patikimai prieinamų elektros energijos generavimo įrenginių svarbą užtikrinant patikimą elektros energetikos sistemos veikimą ir nuoseklų elektros energetikos sistemos planavimą. Siūloma nustatyti išankstinio informavimo apie planuojamą elektros energijos įrenginio, kurio galia yra 20 MW ir daugiau, laikiną ar visišką eksploatavimo nutraukimą pareigą, nustatant atitinkamai 12 ir 36 mėnesių įspėjimo terminus gamintojams. Taip pat galimybė elektros perdavimo sistemos operatoriui įvertinti ir esant poreikiui užtikrinti tolesnį tokių elektros energijos įrenginių eksploatavimą, jeigu yra planuojama sustabdyti ar nutraukti jų eksploatavimą anksčiau nei aukščiau nurodyti terminai ir, jeigu yra nustatoma, kad jie reikalingi elektros energetikos sistemos darbo stabilumui, saugumui, patikimumui ir adekvatumui užtikrinti. Taip pat numatomas gamintojo sąnaudų dėl tokio elektros energijos gamybos įrenginio tolesnio eksploatavimo padengimo užtikrinimas ir sąlygos.

36 mėnesių įspėjimo terminą dėl planuojamo visiško elektros energijos gamybos įrenginio eksploatavimo nutraukimo siūloma nustatyti atsižvelgiant į potencialiai trumpiausius galimus naujų elektros energijos gamybos įrenginių įrengimo terminus.

EEĮ projekto 3 straipsnyje siūlomas EEĮ 67 straipsnio papildymas 1^l dalimi, kuria būtų nustatytas principas, kad gamintojų, kurie teikia paslaugas, reikalingas izoliuotam elektros energetikos sistemos darbui ir (ar) atstatymui po totalios avarijos užtikrinti, kainos nereguliuojamos, išskyrus atvejus, kai perdavimo sistemos operatorius gauna pasiūlymą tik iš vieno ar kelių susijusių ūkio subjektų arba kai elektros energetikos sistemos veikimui užtikrinti yra reikalingi visų gamintojų, galinčių teikti tretinio aktyviosios galios rezervo bei izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo ir likvidavimo paslaugas, reikalingas izoliuotam elektros energetikos sistemos darbui užtikrinti, pajėgumai.(ar) atstatymo po totalios avarijos užtikrinimo, pajėgumai. Šių paslaugų tiekėjai kiekvienais metais turės būti atrenkami aukciono būdu, užtikrinant skaidrų atrankos procesą. Tačiau numatomi ir saugikliai, jeigu tokių paslaugų tiekėjų rinkoje nebūtų pakankamai. Atitinkamai papildyta EEĮ 68 straipsnio 1 dalis.

EEĮ projekto 4 ir 5 straipsniuose siūloma papildyti EEĮ 68 ir 69 straipsnius, atsižvelgiant į EEĮ projekto 3 straipsnyje siūlomus EEĮ 67 straipsnio papildymus.

EEĮ projekto 6 ir 7 straipsniuose siūloma pakeisti EEĮ 71 ir 72 straipsnius, papildant minėtą įstatymą nuostatomis dėl laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo ar apribojimo tinklų naudotojams. EEĮ 2 straipsnio 46 dalyje nurodyta tinklų naudotojo sąvoka, kuri apima tiek gamintojus (elektros energiją gaminančius vartotojus), tiek vartotojus. EEĮ 71 ir 72 straipsniuose yra nurodyti atvejai, kada operatorius dėl tam tikrų priežasčių (EEĮ nustatyta tvarka paskelbus ekstremaliąją padėtį, atliekant naujų vartotojų ar gamintojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų darbus, ar elektros tinklų priežiūros darbus) gali laikinai nutraukti ar apriboti elektros energijos persiuntimą tik vartotojams. Tačiau dėl minėtų priežasčių nutraukus (ar apribojus) elektros energijos persiuntimą vartotojams, elektros energijos persiuntimas automatiškai būtų nutrauktas ir kitiems tinklų naudotojams (gamintojams ar elektros energiją gaminantiems vartotojams). Atsižvelgdami į tai, kad elektros energijos persiuntimas gali būti laikinai nutrauktas ar apribotas ne tik elektros energijos vartotojams bet ir kitiems asmenims (gamintojams, elektros energiją gaminantiems vartotojams), kurių įrenginiai prijungti prie perdavimo ar skirstomųjų tinklų, siūlytina EEĮ 71 ir 72 straipsniuose nurodytą *vartotojo sąvoką* pakeisti į *tinklų naudotojo sąvoką*.

Šiuo metu EEĮ 71 straipsnyje yra reglamentuota nuostata, kad elektros energijos persiuntimas vartotojams gali būti laikinai nutrauktas nesant vartotojų kaltės ir vartotojų patirti nuostoliai nekompensuojami vykdant naujų elektros energijos vartotojų ar gamintojų prijungimo prie elektros tinklų darbus. Atsižvelgiant į tai, kad įgyvendinami ypatingos valstybinės svarbos projektai yra svarbūs visuomenei, siūloma EEĮ 71 straipsnį papildyti nuostatomis, kad tinklų naudotojų patirti nuostoliai, vykdant izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymą, nekompensuojami, jeigu jie atsiranda dėl aplinkybių, kurios prieš pradėdant izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo bandymą nebuvo ir negalėjo būti numatytos, taip pat jų nebuvo galima išvengti, kontroliuoti bei pašalinti.

Del CPK projekto

Pažymėtina, kad siūlomų Civilinio proceso kodekso 80 straipsnio 1 dalies pakeitimų būtinybę pagrindžia praktinė perkančiųjų organizacijų ir perkančiųjų subjektų, įgyvendinančių ypatingos valstybinės svarbos projektus, patirtis vykdant šiems projektams įgyvendinti skirtus pirkimus.

Didžioji dalis ypatingos valstybinės svarbos projektams įgyvendinti skirtų pirkimų yra labai didelės vertės, siekiančios keletą ar net kelias dešimtis milijonų eurų. Dėl tokio dydžio užsakymų rinkos dalyviai tarpusavyje konkuruoja visomis priemonėmis, įskaitant ir piktnaudžiavimą skundžiant pirkimų procedūras ir jose priimtus sprendimus, nesant tokiam skundimui realaus ir objektyvaus pagrindo. Dėl tokių skundų ir nepagrįstai keliamų bylų yra užvilkinamos pirkimų procedūros ir yra vilkinamas ar netgi stabdomas ypatingos valstybinės svarbos projektų įgyvendinimas. Dėl tokio ypatingos valstybinės svarbos projektų įgyvendinimo vilkinimo ir (ar) stabdymo itin nukenčia viešasis interesas ir patiriama didelių tiesioginių ir netiesioginių nuostolių.

Todėl, siekiant išvengti piktnaudžiavimo nepagrįstais skundais tokiuose viešajam interesui ir visuomenei svarbiuose projektuose, kurie yra pripažinti ypatingos valstybinės svarbos projektais, yra siūloma taikyti didesnius žyminius mokesčius nei viešųjų pirkimų, skirtų įprastiems projektams įgyvendinti, bylose.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, *CPK projekto 1 straipsnyje* siūloma Civilinio proceso kodekso 80 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyti išimtį dėl žyminio mokesčio dydžio bylose, kuriose ginčijami sprendimai, priimti atliekant tarptautinius pirkimus ypatingos valstybinės svarbos projektams įgyvendinti. Šiuo pakeitimu siekiama užtikrinti, kad žyminis mokestis šiose bylose būtų proporcingas viešųjų pirkimų procedūrų pagrindu įgyvendinamo projekto reikšmei ir suteiktam ypatingos valstybinės svarbos projekto statusui. Taip pat apsaugoti perkančiąsias organizacijas / perkančiuosius subjektus nuo nepagrįstų ieškinių ir viešųjų pirkimų procedūrų vilkinimo.

Siūlomi žyminio mokesčio dydžiai tarptautinių pirkimų, skirtų ypatingos valstybinės svarbos projektams įgyvendinti, bylose yra tikslingi, kadangi minimų pirkimų sutarčių vertės yra didelės, siekiančios keletą ar net keliasdešimt milijonų eurų. Pvz., esamas maksimalus žyminis mokestis (5 000 eurų) nuo 1 mln. eurų pirkimo sutarties vertės sudaro vos 0,5 proc. Esant tokiai situacijai, tiekėjai, kurie nori piktnaudžiauti teise skusti pirkimų procedūrų metu priimtus sprendimus, už tokį ginčą turi sumokėti neproporcingai mažą žyminį mokestį, palyginus su pirkimo, kuriame keliamas nepagrįstas ginčas, sutarties verte. Tokie tiekėjai yra iš esmės skatinami nepagrįstai bylinėtis, kadangi toks bylinėjimasis kainuoja itin mažai, palyginti su ginčo pirkimo sutarties verte. Todėl, siekiant sumažinti nepagrįstų ginčų tikimybę, siūloma didinti žyminio mokesčio dydį.

Siūlomas pakeitimas bus taikomas tik ypatingos valstybinės svarbos projektams, kuriuos Lietuvos Respublikos Seimas tokiais pripažįsta Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo nustatyta tvarka.

Siūlomas reglamentavimas yra reikšmingas sklandžiam Lietuvos energetikos sistemos sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu.

Numatomo teisinio reglamentavimo laukiami teigiami rezultatai:

- sudaromos teisinės prielaidos, reikalingos elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto tinkamam įgyvendinimui, nustatant detalesnes projekto įgyvendinimo sąlygas;

- sudaromos teisinės prielaidos Europos Sąjungos teisės aktų ir sudarytų tarptautinių susitarimų, susijusių su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektu, tinkamam įgyvendinimui;
- elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto pripažinimas ypatingos valstybinės svarbos projektu užtikrins spartesnę ir efektyvesnę elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimą, leis priimti su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimu susijusius sprendimus per įmanomai trumpiausius terminus;
- sukurtos teisinės prielaidos spartesniam teritorijų planavimo dokumentų, susijusių su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektu, rengimui;
- sukurtos teisinės prielaidos, padėsiančios suvaldyti su elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projekto įgyvendinimo laiku susijusias rizikas galimų teisminių ginčų atveju.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti įstatymai užtikrins tinkamas teises prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos energetikos sistemos sujungimą su kontinentinės Europos elektros tinklais. Tai leis sustiprinti Lietuvos Respublikos energetinį ir nacionalinį saugumą. Taip pat bus eliminuota galimybė trečiosioms šalims daryti tiesioginę įtaką Lietuvos elektros energetikos sistemai ir padidės bendras elektros energetikos sistemų patikimumas regione. Tai potencialiai turės teigiamą įtaką Lietuvos Respublikos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai, kadangi elektros tiekimo patikimumas bus užtikrinamas veikiant sinchroniškai su Europos Sąjungos šalimis.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Susiję įstatymų projektai teikiami kartu.

9. Ar Įstatymų projektai yra parengti laikantis Valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

10. Įstatymų projektų atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Netekusiu galios turės būti pripažintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 25 d. nutarimas Nr. 449 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projekto koncepcijos ir projekto įgyvendinimo strateginių krypčių patvirtinimo“. Taip pat turės būti patikslintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 1-116 „Dėl Elektros tinklų naudojimo

taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Elektros tinklų naudojimo taisyklės ir Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. spalio 24 d. įsakymu Nr. 1-261 „Dėl Energetikos valstybinės kontrolės ir vartotojų energetikos įrenginių kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Energetikos valstybinės kontrolės ir vartotojų energetikos įrenginių kontrolės tvarkos aprašas.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymams įgyvendinti tikslinių valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų neprireiks.

13. Įstatymų projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektai skelbiami Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje.

14. Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai yra „elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu“, „kontinentinės Europos elektros tinklai“, „Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių elektros energetikos sistema (IPS / UPS sistema)“, „izoliuotas elektros energetikos sistemos darbas“, „sinchronizacija“, „elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektas“, „ypatingas valstybinės svarbos projektas“, „perdavimo sistemos operatorius“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Įstatymo projekto ir lydimųjų įstatymų projektų priėmimas ir juose siūlomas reglamentavimas yra ypač svarbūs siekiant sudaryti tinkamas sąlygas laiku pasirengti ir įgyvendinti visus reikalingus veiksmus sėkmingam Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimui su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu. Nuo Įstatymo projekte numatyto reglamentavimo priklauso Elektros energetikos sistemų sinchronizacijos projektą sudarančių atskirų infrastruktūrinių projektų įgyvendinimo terminai ir galimybės šiuos projektus įgyvendinti iki galutinės nustatytos datos – 2025 metų. Atsižvelgiant į tai Įstatymo projektą ir lydimuosius įstatymų projektus siūlytina Lietuvos Respublikos Seime svarstyti skubos tvarka.

Energetikos ministerijos
Teisės skyriaus patarėja

Dovilė Zajauskaitė
2019-04-12

Energetikos ministerijos
kalbos tvarkytoja

Aušra Šiniuvienė
Aušra Šiniuvienė

2019-04-12

Energetikos ministras

Žygimantas Vaičiūnas
Žygimantas Vaičiūnas
2019-04-12